

V. ТУРИСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РЕКРЕАЦІЇ. ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО- ОЗДОРОВЧОЇ І ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Борис Пангелов

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В кінці ХХ ст. спостерігалось посилення інтересу до розвитку регіонального туризму, який є складовою частиною туристсько-рекреаційного потенціалу України. Це пов'язано з тим, що в країні відроджується інтерес до проблеми організації відпочинку населення. Аспекти вивчення цієї проблеми різноманітні: медичний, спортивно-оздоровчий, соціологічний, економічний і географічний. Починають відновлюватися занедбані об'єкти рекреаційного призначення - ділянки території, де поєднуються компоненти природного і антропогенного походження, які використовуються не тільки з рекреаційною метою, але і з іншими (сільське і лісове господарство, наукові дослідження).

Проблемі географії туризму та її різноманітним аспектам присвячено достатню кількість наукових робіт, дисертаційних досліджень. Але методологічне обґрунтування і методіку дослідження рекреаційно-туристських ресурсів України ретельно і всебічно розробив тільки О.О.Бейдік [1]. Він висвітлив теоретичні основи рекреаційної географії, поглибив її понятійно-термінологічний апарат і запропонував рейтингове рекреаційне районування території України, що складає цілісне уявлення про рекреаційно - туристські ресурси України і є науковою базою для організації досліджень у кожному мезорайоні (адміністративній області).

Причини збільшення інтересу до регіонального туризму, на наш погляд, наступні:

-В середині ХХ століття швидкий розвиток промисловості і сільського господарства в країні привів до значного зменшення вільних територій, які використовувалися або могли бути використаними для відпочинку. Крім того, це призвело до забруднення навколишнього середовища.

-Одночасно зростання урбанізації привело до збільшення працюючих городян, яким був необхідний відпочинок в спеціально відведених для цього місцях. Правда, був час, коли жителі великих міст зберігали тісний зв'язок з сільською місцевістю і орієнтувалися на відпочинок в селі у рідних і знайомих. Пізніше привабливим став відпочинок, організований державою і профспілками в різних куточках країни, а іноді - за кордоном (так званий «зоряний час» радянського туризму 70-80 рр. ХХ ст.). У той час спостерігався і значний розвиток інфраструктури відпочинку - шляхів сполучення, культури обслуговування, кількості готелів, турбаз, кемпінгів, що створювало кращі умови для відпочинку і тим самим стимулювало більшу кількість людей до пересування до спеціально відведених для цього місць. В даний час зв'язок городян з селом став значно слабшим (переїзд родичів в міста через зубожіння і розорення сіл). Хоча в кінці 90-х років тенденція зв'язків городян з селом поступово починає налагоджуватися, а майже зруйнована інфраструктура відпочинку - відновлюватися.

- В кінці 90-х років ХХ ст., в умовах занепаду промислових підприємств, скорочення оброблюваних сільськогосподарських угідь спостерігається інтенсивний процес відтоку робочої сили з традиційно провідних галузей економіки України (металургійної, машинобудівної, оборонної та ін.) у сферу надання послуг, зокрема - туристських. Адже вартість створення одного робочого місця у сфері туризму в 20 разів менша, ніж в промисловості. Тим паче, що туризм не тільки пов'язаний з багатьма галузями економіки, зокрема - з промисловістю, сільським господарством, будівництвом, транспортом, страхуванням, зв'язком, торгівлею, громадським харчуванням, житлово-комунальним господарством, сферою побутових послуг, культурою, мистецтвом, спортом та ін., але і стимулює їх розвиток [5, 107 с.];

-Поїздки за кордон для більшості наших співгромадян стали недоступними і більшість з них почала подорожувати по рідному краю.

Ці причини і зумовили підвищення інтересу до регіонального туризму. Враховуючи те, що Україна виділяється численними природними (особливо ландшафтно-кліматичними), соціально-економічними і культурно-історичними (у тому числі - археологічними), ресурсами, а також те, що від розвитку туризму безпосередньо залежить життєдіяльність більше 40 галузей економіки і близько 10-15% населення України, держава змінила політику по відношенню до туризму. Було оголошено, що туризм є одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури і економіки, що створює сприятливі умови для розгортання туристської діяльності і підготовки туристських кадрів.

Виклад основного матеріалу. Верховною Радою України в 1995 р. прийнято Закон України «Про туризм». Метою Закону є створення правової бази для становлення туризму як високорентабельної галузі економіки і важливого засобу культурного розвитку громадян, а також їх оздоровлення, забезпечення зайнятості населення, збільшення валютних надходжень, захисту законних прав та інтересів туристів і суб'єктів туристської діяльності, визначення їх обов'язків і відповідальності. Для координації розвитку туризму і туристської діяльності, підготовки туристських кадрів в кінці 2001 року Указом Президента України була створена Державна туристична адміністрація України.

Туристська діяльність є універсальною і не вимагає великих капіталовкладень. Разом з тим, це галузь відпочинку, яка має найбільший вплив на природу. В туризмі має місце найтісніший контакт людей з природою і, як правило, відбувається це на значній території. При науково обґрунтованій діяльності розвиток туризму в Україні дозволить розв'язати проблему оздоровлення і гартування найактивнішої та працездатної частини населення. У зв'язку з цим найактуальнішими питаннями розвитку регіонального туризму є:

1) наукові дослідження туристської діяльності в різних регіонах України, зокрема, з позицій вирішення питання сезонності відпочинку і збільшення кількості відпочиваючих (з урахуванням територіального розташування);

2) наукове обґрунтування зменшення негативного впливу туристів на ресурсний, рекреаційний і екологічний потенціал кожного конкретного регіону.

Найскладнішим питанням в даному випадку є пошук просторово-часового узгодження туристських навантажень на природу кожного регіону з характером їх функціонування. Необхідна мережа науково-обґрунтованих туристських маршрутів і екскурсій для кожної конкретної місцевості з урахуванням сезонних туристських потоків, що вимагатиме серйозних ландшафтно-екологічних досліджень комплексного характеру.

Хоча туризм є однією з найперспективніших галузей економіки України, все ж таки виникає закономірне питання: «Який туризм вибрати і яким чином його розвивати?». В радянські часи створена індустрія туризму була орієнтована виключно на внутрішнього споживача, на його потреби у послугах прийому (мешкання і харчування). Таких відпочиваючих у той час, наприклад, тільки в Криму було більше 90%, а власне туристів 5-10%.

Наявність існуючої тепер великої кількості ознак в розумінні туризму, згідно яких можливий його поділ на види і форми, створює значні труднощі в обґрунтуванні загальноприйнятої їх класифікації. Тим паче, що різні види і форми туризму ставлять досить різні вимоги до географічного, природного і економічного оточення - однозначної оцінки території для туризму взагалі не існує, всі вони унікальні по-своєму.

Класифікації видів туризму існують як вітчизняні [3, С. 47-71; 4, С. 18-342; 7, С. 116-127], так і зарубіжні [2, С. 24-28]. Проте, в основі кожної з них - різні компоненти послуг і різні категорії населення. Зараз частіше за все виділяють внутрішній і міжнародний туризм. Почали розповсюджуватися такі види туризму, як національний і зелений. За способами організації розрізняють плановий, самодіяльний і соціальний туризм. Окремо характеризують спортивний, спортивно-оздоровчий, велотуризм, гірський, лижний, водний автомобільний, екскурсійно-пізнавальний та інші. Проблема класифікації туризму вимагає спеціального дослідження.

Разом з цим, існують виключно регіональні проблеми туризму:

- розробка критеріїв оцінки природних, економічних і культурно-історичних ресурсів для туризму в окремих регіонах країни і порівняльна оцінка для території країни в цілому;
- аналіз розміщення існуючої нині мережі туристських

підприємств і існуючих туристських маршрутів, їх пропускної спроможності, напрямів та інтенсивності потоків туристів;

- розробка і впровадження нових туристських маршрутів, елітних, зокрема (для іноземних і українських туристів), з урахуванням вимог «нового туриста»;

- проблема критеріїв оцінки і опису (з точки зору наявних цікавих для певної категорії туристів) об'єктів - природних, культурно-історичних, архітектурних та ін., для ознайомлення, вивчення, фотографування;

- дослідження впливу туристського навантаження на ландшафти і території з обмеженим відвідуванням, з метою попередження дигресії даних територій;

- рекреаційне районування території України і кожного окремого регіону для мети туризму;

- підготовка і публікація по кожному району картосхем, довідників туриста.

Аналіз природних пріоритетів і економічних аспектів розвитку туристської галузі дозволяє зробити наступні висновки:

1) розвиток туризму (туристської галузі в цілому) сприяє економічному розвитку не тільки кожного регіону, але і країни в цілому. Проте, у прагненні одержувати прибуток від туризму, необхідно враховувати і певні витрати, яких потребує його розвиток.

2) ефективність розвитку туризму в кожному регіоні визначається, за В.О.Квартальновим системою таких показників: об'ємом туристських потоків; середніми витратами за добу; станом і перспективами розвитку матеріально-технічної бази; показниками фінансово-економічної діяльності туристичних фірм і агенцій; показників розвитку в регіоні міжнародного туризму.

Для вирішення проблеми туристичного комплексу країни необхідно:

- використовувати системний підхід, який допоможе виявити і стимулювати ті види і форми туризму, які принесуть всім учасникам - туристам, туристичним підприємствам, населенню регіону можливу економічну користь при одночасних мінімальних витратах економічного і соціального характеру;

- створювати і фінансово підтримувати реалізацію комплексних державних програм регіонального розвитку туризму.

Література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно - туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2001. - 395 с.
2. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 320 с.
3. Словарь туриста /Сост. К.И.Вахлис. - К.: Здоровье, 1991. - 360 с.
4. Туристские маршруты: Сб. маршрутов, советов по туризму и экскурсиям. - М.: Профиздат, 1990. - 256 с.
5. Суховірський Б.І. Регіональна стратегія економічного розвитку України (теоретичні та прикладні основи економіки). - К.: КНЕУ, 2000. - 154 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ Й ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Василь Серебрій

Газета «Краєзнавство. Географія. Туризм», м. Київ

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні позначився певний застій системи спортивно-оздоровчого туризму. Майже припинили своє існування туристські клуби міст і обласних центрів, туристські секції колективів фізкультури, недостатньо працюють республіканська й обласні федерації спортивного туризму. Великих труднощів зазнає дитячо-юнацький туризм. Позначився гострий дефіцит туристських організаторів, керівників походів вихідного дня, категорійних маршрутів, інструкторів туризму. Пішли в історію навчальні збори по підготовці туристського активу, змагання з туристської техніки, далекі походи, проведені з метою підвищення спортивної майстерності.

Аналіз стану розвитку. Означена ситуація призвела до значного вікового розриву між досвідченими фахівцями спортивного туризму й молодих людей, які хотіли б отримати навички й знання для здійснення спортивних походів, виконання розрядних нормативів. Подальший розвиток цих тенденцій загрожує повною втратою того досвіду, що був накопичений у попередні роки.

Підготовка деякими організаціями гідів-провідників для проведення комерційних турів не вирішує всю повноту проблем масового туризму у якому знаходиться наша держава. Для країни з